Ferdi AKBAŞ*

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH

ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND

HISTORY RESEARCH

e-ISSN: 2687-6426

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.

FEMİNİZMİN TARİHİ COĞRAFYASI

ÖZET

Kadın ve erkek eşitliğini savunan ve femine kelimesinden türemiş olan feminizm kavramının tarihi serüveni 18. yüzyılda başlamıştır. Aydınlanma çağı sonrası kadınların erkekler karşısında siyasal, sosyal, ekonomik ve hukuksal alanlarda daha az hakka sahip olduğu düşüncesi etrafında temellenen feminizm olgusu 19. yüzyılda kadınların söz konusu hakları edinebilmek amacıyla girişmiş oldukları mücadeleler neticesinde ortaya çıkmıştır. Tarihi çağların başladığı ilk günden bu yana ataerkil bir yapıya sahip olan toplumların mevcut yapısında artık bir değişiklik yapmak ve kadınların da söz ve yetki sahibi olmasını sağlamak amacıyla ortaya çıkan feminizm kavramı ile ilgili kadın durumunu sorgulayan, çeşitli ve kapsamlı eleştiriler getiren kuramlar geliştirilmiştir. Kadını odak noktasına alan ve kadının durumunun her anlamda daha iyi bir düzeye gelmesi üzerine düşünceler üreten, planlar yapan kuramlar kadına erkekler gibi kimlik kazandırma çabası içerisinde olmuşlardır. Gerek ulusal gerekse uluslararası arenada farklı görüşteki bireyleri / toplulukları bir araya getirebilen ve ortak

* Dr. Öğr. Üyesi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Kadirli Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Coğrafya Bölümü, ferdiakbas@osmaniye.edu.tr.

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND HISTORY RESEARCH

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.

bir paydada birleştirebilen feminist kuramlar zaman içerisinde birtakım değişim / gelişimler yaşamıştır. Bu çalışma kadın kimliğinin toplumsal alandaki yansımaları, feminizm kavramı ile feminist kuramlar tarihi coğrafya perspektifinden analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet Eşitliği, Kadın, Feminizm, Feminist Kuramlar, Tarihi Coğrafya.

HISTORICAL GEOGRAPHY OF FEMINISM

ABSTRACT

The historical adventure of the concept of feminism, which espouses the equality of men and women and derives from the word femine 18. it started in the century. Feminism is based around the idea that women have less rights in the political, social, economic and legal fields than men after the age of enlightenment 19. it was the result of the struggles of women in the century in order to acquire these rights. In order to make a change in the existing structure of societies that have had a patriarchal structure since the beginning of the historical ages and to ensure that women have a say and authority in the concept of feminism, theories have been developed that question the status of women and bring various and comprehensive criticisms. The theories that put women in focus and made plans and produced thoughts on how the situation of women should be improved in every sense have been in an effort to give women an identity like men. Feminist theories, which can bring together individuals / communities of different views and unite them in a common denominator, have experienced some changes / developments over time, both in the national and international arena.

This study analyzed the reflections of women's identity in the social sphere, the concept of feminism and feminist theories from the perspective of historical geography.

Keywords: Gender Equality, Women, Feminism, Feminist Theories, Historical Geography.

GİRİŞ

Feminizmkavramı kadınların ataerkil aile yapısının ortaya çıkardığı birçok sorundan kurtulma mücadelesini ifade etmektedir. İlk ortaya çıktığı günden bu yana kadınların maruz kaldığı her türlü baskı, şiddet, zulüm ve zorbalık karşısında daha güçlü bir statüye sahip olmaları gerektiği düşüncesini esas alan kavram, zaman içerisinde birtakım değişim ve gelişimlere uğramıştır. Erkek egemenliği karşısında cinsiyet eşitliğinin savunan feminizm, toplumsal, siyasal ve ekonomik alana kadının da erkekler gibi katılabileceği her iki cinsiyetin de ortak paydada buluşabileceğine, hâkimiyetin

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND HISTORY RESEARCH

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.

değil eşitliğin hüküm sürmesinin daha doğru ve arzu edilen bir düzen olduğunu ileri sürerek ulusal ve uluslararası düzlemde birçok taraftar toplamıştır. Özellikle 1960 yılından sonra uluslararası ölçekte meydana gelen birtakım değişimler feminizm akımını doğrudan ve büyük oranda etkilemiştir. Bunlardan ilki akımının her yaş ve cinsiyetten bireyleri de etkisi altına alacak ölçüde genişlemesidir. Bu genişleme olumlu bir etki oluşturmuş ve aynı şemsiye altında aynı duygu ve düşünceleri paylaşan insanları birbirine karşı yakınlaştırmış, arada sıkı ve sağlam temellere dayanan bir bağ kurmuştur. İkincisi feminizm kendine karşı eleştirel bir tavır takınmış, küresel sorunların yanında kişisel meselelere de eğilmeye başlayan bir kabuğa bürünmüş, din, dil, ırk ve cinsiyet gibi kavramların ortaya çıkması eleştirel tavrın başlama noktasını oluşturmaktadır. Üçüncüsü ise; feminist algı, feminist grupların oluşturduğu toplumlarda paradoksal ve dramatik süreçler yaşamıştır. Bu üç temel etki; feminizmi karmaşık, sorunlu ve kompleks bir durum haline getirmiştir. Ama genel itibarıyla feminizm, bir yandan bir algı yaklaşımı ve politik statü/konumu açıklarken, bir yandan da belli bir yaşam düşüncesini, biçimini ifade etmektedir (Taş, 2016: 164; Güneş Ayata, 1998: 240-245; Arat, 1998: 21-34; Arın, 2004: 67-70).

Odak noktasını kadın ve kadının toplumsal statüsü olarak belirleyen feminizm, erkeğin egemen durumda olduğu aile hayatı, toplumsal yaşam ve kadının değer görmediği yalnızca belli görevleri yerine getirme aracı olarak görüldüğü her duruma bir karşı çıkış olarak belirmiştir. Kadın=erkek şeklinde formüle edilen kavram gerek küresel gerekse de yerel bazdaki kadın sorunlarının çözümüne odaklanmış ve bu konuda feminizme gönül verenler yoğun mesai harcanmıştır. Sosyolojik bir etki ve algı oluşturan feminizm, hayatın normal akış düzeni içerisinde kadının rolünü, etkisini ve kadını etkileyen faktörleri araştıran / sorgulayan ve eleştiren bir yapıya sahiptir. Bu durum zamanla daha da gelişmiş birçok kurama altyapı oluşturmuştur. İlk ortaya çıktığı yıllarda daha yerel ve küçük ölçekli olan akım, farklı cinsiyet, yaş aralığı, meslek grubu, etnik köken, ırk, dil ve dine mensup birey / bireyler / topluluklar tarafından kabul edilmeye başlanınca kısa bir süre içerisinde büyük yankı uyandırmış ve bu etki uluslararası boyuta taşınmıştır. Bu bağlamda coğrafya, sosyoloji, hukuk, kamu yönetimi, iktisat, hemşirelik ve felsefe gibi farklı yöntem ve ilkelere sahip bilim alanları tarafından da araştırma konusu olarak seçilmiş ve bu konuyu ele alan çalışmalar kısa süre içerisinde birçok kişi tarafından okunmuş ve desteklenmiştir. Her bir çalışma kadının gördüğü baskı ve şiddetin azalmasını ve kadının toplum tarafından daha iyi bir şekilde anlaşılmasını sağlamıştır. İnsanlarda kadın bilincinin değişmesini ve empati kurma yeteneğinin gelişmesini sağlayan akademik çalışmalardan biri olan bu çalışma feminizm kavramının kökenini, tarihi gelişimini, tarihin çeşitli dönemlerinde ortaya çıkan feminizm dalgalarını / akımlarını ve feminizm kuramlarını konu edinmektedir.

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND HISTORY RESEARCH

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.

Söz konusu kavram, tarihi coğrafya perspektifinden ele alınacak olup bundan sonraki çalışmalara altlık olacağı düşünülmektedir.

1. Feminist Dalgalar

Feminizm hareketini ortaya çıkaran akımlar tek bir teoriye ya da tanıma sığdırılamadığı gibi tarihi dönemler içerisinde meydana gelen feminist dalgaların da nasıl ortaya çıktığı, dönemin şartlarının tam anlamıyla neleri gerektirdiği ve sürecin nasıl ilerlemesi gerektiği hakkında birtakım kapsayıcı hipotezler geliştirilmiştir. Birbirinden farklı ilke ve bakış açılarıyla ileri sürülen söz konusu düşünce akımlarını üretenlerin bir kısmı feminizm olgusal sürecinin gelişimini bir ya da iki evre ile açıklarken, bir kısmı da bu sürecin bir veya iki evreye sığmayacak kadar geniş ve kapsamlı olduğunu bundan dolayı da söz konusu sürecin en az 3 ya da 4 evre ile tam manasıyla açıklanabileceğini ifade etmiştir. Tüm bunlara rağmen feminizm olgusunun tarihsel gelişim süreçleri, gerek bu konuda çalışma yürüten bilim insanları gerekse de görüş, düşünce ve öneri ya da bu sürecin gelişimine her anlamda ve her düzlemde destek verenlere göre küresel çaptaki feminizm akımının dalgaları üç gruba ayrılmaktadır. Uluslararası kapsamda kabul gördüğü üzere günümüze gelinceye kadar gelişen feminist düşünce akımları birinci feminist dalga, ikinci feminist dalga ve üçüncü feminist dalga şeklinde adlandırılmaktadır. Söz konusu akımlar 19 ila 21. yüzyıllarda meydana gelmiştir. Bu devrelerde vuku bulan akımlar ile bunları savunanlar, farklı zamanlarda ve mekanlarda ortaya çıkan birbirinden farklı düşünce akımı, hipotez, kuram gibi farklı altlık ve temellere oturan düşünsel süreçlerin etkisi altında kalmışlardır. Bu durum da feminizm kavramını savunanlar, kadınların yeni hak ve hürriyetler edinmesi gerektiği hususunda ortak bir düşünceye sahip olmasını sağlayarak mevcut yapıya ciddi eleştiriler getirmelerinin önünü açmıştır.

Aydınlanma düşüncesi doktrinleriyle tebaadan, hukuk ve yasalarca tanımlanan hak ve sorumluluklara sahip “yurttaş dönüşümü elde edilen seçme ve seçilme hakkını kazanabilmek için kadınlar uzun süren bir savaşım vermek durumunda kalmıştır. Kadınların siyasal erkten dışlanması; modern devletin yarattığı özel/kamusal alan ayrışmasında, ataerkil sistemin, siyasal erki kamusal alanın öznesi olarak kodlarken; kadın varoluşunu ve onun yaşamsal pratiklerini özel alanın sınırlarıyla çizmesi ve tanımlamasından kaynaklanmaktadır. Yani, kamusal alanın öznesi olarak yasalar çerçevesinde tanımlanan soyut “yurttaş” erkek bireylerdir. Dolayısıyla hak ve özgürlükler erkek bireylere tanınmıştır. Dünya geneline bakıldığında kadınların Aydınlanmanın bu ikiliği ile mücadelesi; 18. yüzyılın sonlarından bu yana öncelikle yasal olarak seçme ve seçilme hakkını kazanmak ve kazanımın ardından ise, siyasal

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND HISTORY RESEARCH

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.

karar alma mekanizmalarında erkeklerle hem etkinlik açısından niteliksel hem de sayısal açıdan niceliksel eşitliğin sağlanması şeklinde devam etmektedir (Göl, 2010: 1).

1.1. I. Feminist Dalga

19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında belirginleşen I. feminist dalga, Wollstonecraft'ın "Kadın Haklarının Savunusu" (Vindication of the Rights of Women) adlı eserindeki çizmiş olduğu talepler üzerine inşa edilmiştir. Genel çerçevede bu talepler, kadınların oy kullanması, eğitimde fırsat eşitliği ve kadınların mülkiyet haklarını içermektedir. Bu talepler dönemin şartlarına göre temel haklar niteliği taşımaktaydı. Özellikle, Amerikan Bağımsızlık Bildirisinde, Fransa'nın İnsan Hakları Bildirgesinde ve Doğal Haklar doktrini geliştiren teorisyenlerin eserlerinde kadınlara ve kadın haklarına yeterince değinilmediğini düşünen feminist gruplar sosyal, siyasal alanlarda bir dizi taleplerde bulunmaya başlamıştır (Taş, 2016: 166-167; Gözaydın, 2008: 255-258; Gümüşoğlu, 1998: 106-120; Hooks, 2002: 1-28).

Doğuştan gelen ve her insanın yaşadığı toplumda sahip olması / savunması gereken temel hak ve hürriyetlerin cinsiyet ayrımı gözetmeksizin her bireye tanımlanması gerektiği düşüncesine sahip olan feminist teorisyenler, her şeyden evvel kadının da bir insan olduğunu her ortamda savunmuşlardır. Bu teorisyenler, kadınların tek ve en önemli işlerinin ev işlerinin olmadığı ve kadınlarının gidebilecekleri / kalacakları tek yerlerin evler olmadığını, kadınların da erkekler gibi hür bir şekilde hareket etmeleri gerektiğini ilkeli ve düşünsel bir temelde müdafaa etmişlerdir (Donovan, 2006: 18-26; Durakbaşı, 1998: 35-45; Işık, 2002: 41-72). Temel haklar öğretisinin kadınlar versiyonunu hazırlayan ilk kişi Elisabeth Cady Stanton'dur. Stanton'un duygusal bildiri adını taşıyan eseri Amerika Birleşik Devletleri'nde (New York) yayınlanmış ve 100 erkek ve kadın tarafından da imzalanmıştır. Doğal haklar teorisini esas alan bu eser, bağımsızlık bildirgesi ile adeta özdeşleşmiştir. Bildiri niteliği taşıyan bu eser kadın ve erkeklerin doğuştan itibaren aynı haklara sahip olduklarını ve birbirinden herhangi bir hak bağlamında üstün olmadıklarını ileri sürmektedir (Taş, 2016: 167; Donovan, 2006: 20-22; Doyran, 1997: 27-32; Direk, 2009: 5-35). Bu süreçte kadın ve erkeklerin doğuştan sahip olduğu, yaşadıkları coğrafi yerleşim biriminde sahip olduğu haklar ile devletlerinin ya da uluslararası platformların tanıdığı hakların neler olduğu konusunda birçok bilimsel ve akademik çalışma ve araştırma yayınlanmıştır. Yapılan bu çalışmalar kadınların oy verme, yaşama ve mal-mülk edinmeleri, yaşama hakları, eğitim, sağlık, kültür vb. her alanda fırsat eşitliği üzerine yoğunlaşmıştır. 19.

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND HISTORY RESEARCH

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.

yüzyılın ile 20. yüzyılına başında dünyanın birçok ülkesinde kadın hakları muamma bir haldeydi özellikle de kadınların yönetime ortak olma isteğinin temelini teşkil edecek olan oy kullanma hakkı bulunmamaktaydı. Burada şu noktaya parantez açılması faydalı olacaktır. Bu süreçte özellikle de Avrupa ülkelerinde iyi bir statüye sahip olan erkeklerin eşleri oy kullanma hakkına sahipken, diğer ülke ve bölgelerde bu durum söz konusu değildir. Bu da ikili ve ayrımcılık oluşturan bir sistemi işaret etmekteydi ve memnuniyetsizlik oluşturmaktaydı. Amerika Birleşik Devletleri'nde de durum Avrupa ülkelerinden farklı değildi. Burada da beyaz ırkın siyah ırk karşısında dikkat çekici bir üstünlüğü vardı. Bu üstünlük oy kullanma / yönetime katılma ve yöneticiler seçme konusunda daha da belirgin bir hal almaktaydı. Özetle Amerika'da siyah ırkın oy kullanma hakkı bulunmazken, beyaz ırk tabir yerindeyse gerçek Amerikalı olarak algılanıyor, öyle muamele görüyor ve kendisini yönetecek insanları oylarıyla belirleyebiliyordu. Kadın hakları ya da genel bir tabirler insan hakları / doğuştan gelen ve devlet tarafından verilen haklar bakımından Amerika ve Avrupa için karanlık devre olarak adlandırılan dönemde özellikle kadınlar belli hakları edinebilmek amacıyla ciddi mücadelelere girişmişlerdir. Bu mücadeleler I. Dünya Savaşı'ndan sonra sonuçlarını vermeye başlamış ve kadınlar gerek Amerika Birleşik Devletleri gerekse de Avrupa ülkelerinde arzu ettikleri kendilerini yönetecek insanları yine kendilerinin belirlemesi anlamına gelen oy kullanma hakkını elde etmişlerdir (Bensadon, 1994: 45-65; Çakır, 2001: 385-402; Güriz, 2003: 8-29; Atakul, 2002: 307-321).

Feminizm akımının birinci dalgası ile erkek egemen aile ve toplum yapısı karşısında kadın haklarının tespit edilmesi, kadının toplumdaki konumunun belirlenmesi, erkek egemenliğinin dayandığı düzenin değiştirilmesi için gerekli olan / olabilecek düşünsel ve sistemsal temeller atılmıştır (Millet, 2000: 55-71; Bora, 2002: 109-120; Bozkır, 2000: 21-26; Davidoff, 2002: 189-264). Bu akıma dahil olan ve destek veren aktivistler, erkek hegemonyasının sosyolojik ve siyasal temellerini keşfetmişler ve akımın yönünü bu şekilde belirlemişlerdir (Mitchell, 1995: 24-40; Mitchell, 1985: 20-35; Kırkpınar, 1998: 13-28; Tekeli, 1989: 34-41). Bu süreçten sonra kadınlar hemen her alanda erkeklerle aynı haklara sahip olabilmek gerek aile hayatında gerekse toplumsal süreç ve hareketlerde özellikle yasal ve anayasal platformlarda eşit şekilde temsil edilebilmek için güçlü ancak uzun süreli bir mücadeleye girmişlerdir.

1.2. II. Feminist Dalga

Avrupa ülkeleri 1960'lı yılları teknoloji alanında meydana gelen gelişmelerle geçirmiştir. Bu süreçte özellikle sağlık alanındaki (kadın-doğum alanındaki gelişmeler) teknolojik araçların icat edilmesi, yeni ilaçların keşfedilmesi, doğumda yeni yöntemlerin bulunması, kullanılmaya başlanması genel olarak değerlendirildiğinde son

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND HISTORY RESEARCH

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.

derece olumlu olarak yorumlanmaktadır. Ancak söz konusu durumun detayına inildiğinde uygulamada birtakım farklılıklarla karşılaşılacaktır. 1960'lı yıllarda kadınlar birinci dönem feminizm hareketlerinde elde ettikleri haklara da güvenerek sağlık alanındaki pozitif gelişmelerden etkili bir şekilde faydalanabilecekleri düşüncesine kapılmışlardır. Ancak beklenti ve istekler düşünüldüğü şekilde gerçekleşmemiş ve kadınlar yine sağlık alanında gelişmeler karşısında ayrımcı ve ataerkil bir tavırla karşı karşıya kalmışlardır. Buraya kadar izah edilen durumlar ikinci dalga feminist akımın ortaya çıkaran temel süreçlerdir. Bunlar karşısında feminizmi savunan aktivistler, sağlık alanındaki özellikle de doğum alanındaki teknolojik gelişmelerin, ilaç ve yeni doğum metotlarının ayırım gözetmeksizin ve gelenekselleşen toplumsal yapının sözsüz kural ve uygulamalarını dikkate almaksızın ihtiyaç duyan bütün kadınlara eşitlikçi bir yaklaşımla uygulanmasını gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Bununla birlikte dünya genelinde hâkim olan ve kadınların aleyhinde sonuçlar ortaya çıkaran yasaların ya da yasal uygulamaların ortadan kalkması veya cinsiyet ayrımcılığı yapılmaksızın adil bir şekilde uygulanması şeklindeki talepler de ikinci dalganın savunduğu temel ilkelerden bazılarıdır. İkinci dalga feminizm akımını savunanların birinci dalgadakine benzer istek ve beklentilerinin olmasının altında, birinci dalga feminizm akımıyla cinsiyetler arasındaki eşitlik ilkesinin kâğıt üzerinde sağlanmış olsa da bunun uygulamaya geçirilmesi ve toplumsal hayatta yer edinmesinin henüz sağlanamamış olması yatmaktadır. Bu da sosyolojik algıların ve yaşam biçimlerinin kolay kolay değiştirilemediğini, toplumdaki statü farklarının da ortadan kalkmasının aynı şekilde kolay olmadığını ortaya koymaktadır.

Simone de Beauvoir'ın "*kadın olunmaz, kadın doğulur*" sözü ve "İkinci Cins" adlı eserinde de "*Kadınların kurtuluşu karınlarından başlayacak*" şeklindeki sözleri adeta bu dönemi simgelemiştir. İkinci dönemde ayrıca kadın grupları, patriarkal yapıların aile içi veya ev içi alanında eşitsiz rollerin devam ettiğini, evsel alanın "özel alan" tanımlanması ile ilgili eleştirilerde bulunmuşlardır. Bununla birlikte aile kurumunun ataerkil yapıda olması da cinsiyetçi sömürüyü arttıran ve çeşitlendiren bir durum olduğunu dile getirmişlerdir. "Kadınlar, bedenlerinin erkek denetiminden çıkmasını talep etmişlerdir. Batı'da cinsellikle doğurganlığın birbirinden ayrılması için doğum kontrolünün yaygınlaştırılması talebi gündeme getirilmiştir. Tam olarak güvenli doğum kontrol sistemi henüz yaratılmadığı için kürtaj hakkının tanınması, kadının kendi bedeni üzerinde söz sahibi olması istenmiştir. Bu alandaki mücadeleleri Kuzey Avrupa ve ABD'de etkin olarak devam etmiş, özellikle İngiltere'deki feministlerin mücadeleleri sonucu 1967'de doğum kontrol uygulaması yasalaşmıştır (Taş, 2016: 169-170; Kolay, 2015: 1-12; Berktaş, 2006: 88-100; Timuçin, 2000: 51-56; Türcke, 1997: 1-12).

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND HISTORY RESEARCH

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.

İkinci dalga feminizm hareketleri genel mahiyette incelendiğinde ve bu konuda yapılmış olan çalışmalar gözden geçirildiğinde, bu dönemde meydana gelen feminist hareketlerin alınan kararlar itibarıyla bütün kadınları kapsayıcı bir niteliğe sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu özellik farklı sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik geçmişlere sahip olan kadınları ve bu harekete destek verenlerin birbirine karşı hoşgörü, saygı ve sevgi içerisinde hareket etmelerini sağlayarak birbirine karşı yakınlaştırmıştır. Ortak bir amaç için mücadele veren feminizm aktivistleri, kadınların her alanda özgür olmasını istemekteydiler. Bunun için aktivistler, kadına karşı işlenen suçların, kadını sınırlamanın, belli bir düşünce (geleneksel ataerkil yapı düşüncesi) ve mekân içerisine hapsedmenin, toplumsal alan ve aile hayatı başta olmak üzere kadınların erkek işi gibi görülen bütün alanlardan uzaklaştırılmalarının, ilk dalga hareketiyle elde edilen hakların büyük bir bölümünün kâğıt üzerinde olmasına rağmen işlevsellik konusunda zayıf kalmasının önüne geçmek için siyasal süreçlere de el atmışlardır.

İkinci dalga feminist akımının ilkinden birtakım farkları bulunmaktadır. Bunlardan ilki belki de en önemli olarak tabir edilen; cinsiyetler arasında sosyolojik altyapıdan kaynaklanan adil olmayan ve bir cinsi kayıran (erkeği) tutum ve davranışları, kadına karşı eşitsizlik ya da ayrımcılık olarak algılanmaması ve bu durumun kadının toplumsal alandaki rolünü negatif yönde etkilemediği gibi onun tabir yerindeyse ezilmesine de yol açmamaktadır düşüncesinin hâkim olmasıdır. İkinci dalgaya destek verenler cinsiyetler arasındaki çekişmeyi azaltmak yerine o zamana geçen süre zarfında kadınları güçlü kılacak sosyolojik, ekonomik, siyasal, askeri ve politik nedenler arayışına girmişlerdir (Kılıç, 1998: 347-360; Abadan Unat, 1998: 323-336; Acuner, 2002: 125-150; Fidan, 2000: 117-132).

1.3. III. Feminist Dalga

İkinci dalga feminizm hareketindeki birtakım yanlışlıklar üçüncü dalga akımın ortaya çıkmasını sağlamıştır. Kadınlar arasında siyah beyaz ya da zengin fakir gibi ayrımlarının gözetildiğini düşünen üçüncü dalga akımın savunucuları, bu ayrımları feminizmin geniş kitlelere ulaşmasının önünde en büyük engel olarak görmüşlerdir. 1990'lı yıllarda ortaya çıkan üçüncü dalga feminizm akımı, tek tip kadın algısını reddederek, küresel ölçekteki kadın sorunlarının yalnızca beyaz ırkı ilgilendirmediğini, kadın sorunlarının ayrım gözetilmeden yeryüzündeki bütün kadınların ortak sorunu olduğunu ifade etmiştir. Kadınları bütüncül bir perspektifle ele alan üçüncü dalga akımın aktivistleri, kadına yönelik her türlü şiddet, ayrım ve kadının yerel ya da mikro ölçekli siyasal düzenlemelerle güçlendirilmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Bunun yanında kadınları belli bir mekân ve zaman sınırında tutan, baskı ve zulüm benzeri zorlamalara maruz bırakan konuları da ele alan üçüncü dalga akımı, toplumsal

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND HISTORY RESEARCH

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.

bilinçlenmenin, değişmenin ve gelişmenin ancak geniş tabana yayılan eğitimle aşılacağını ifade etmiştir (Taş, 2016: 171-172; Aka, 2018: 41-50; Gül, 2013: 55-70; Polat, 2016: 15-34).

Üçüncü dalga feminist akım, dil, din, ırk, etnik yapı, sosyolojik tabaka / tabakalaşma vb. konular üzerine yoğunlaşarak bunları kendi perspektifinden yorumlayarak akıma bir yön vermiştir. *Josephine Donovan*'ın “*Feminist Teori*” adlı eserinde, II. dalga feminist akımının liberal aydınlanmanın öncüleri olarak kabul edildiğini, III. dalga feminist akım ise, herhangi bir politik kimliği reddeden postmodernist ve sosyalist grup içinde yer aldıklarını dile getirir ve aynı zamanda bu dönemde feministlerin kendi içinde liberal hümanist teori ile kültürel feminist veya kadın merkezli teori arasındaki çarpışmalara sahne olduğunu ileri sürmektedir (Taş, 2016: 171-172).

Üçüncü dalga feminizmin, birinci ve ikinci dalga feminizmden ciddi manada ayrılan iki yönü bulunmaktadır. Bunlardan ilki, feminizmi sadece orta ve üst kesim, beyaz kadınlara mal eden düşünceden uzaklaşarak tabanın genişletilmesi ve daha geniş bir kitleye hitap etme çabasıdır. Zira kadın sorunlarının sadece belirli bir gruba, sınıfa ya da ırka ait olduğunu iddia etmek gerçeklikten uzak bir yaklaşımdır. Kadın problemlerine evrensel bir bakış açısıyla yaklaşmak ve kadınlarla bireysel olarak ilgilenmek, kadın problemlerinin anlaşılmasında ve çözümlenmesinde elbette daha verimli bir yol olacaktır. Üçüncü dalga feminizmin diğer ayırt edici noktası ise; dikkatlerin, hak ve eşitlik gibi makro ölçekteki konulardan, kadına yönelik şiddet, ırk, kültür, kimlik, sınıf, cinsellik, toplumsal cinsiyet gibi mikro ölçekli konulara çekilmesidir. Bu şekilde kadınların problemleri, özele indirgenerek incelenenilmiş ve bireysel olarak çok daha fazla kadın sorunu dile getirilebilmiştir (Taş, 2016: 171-172; Bulut, 2019: 37).

2. Feminizm Kuramları

Esas itibarıyla kadın anlamında kullanılan femine sözcüğünden türemiş olan feminizm, kadınların erkekler karşısındaki mevcut durumuna eleştiri olarak doğmuştur. Kadınların çeşitli nedenlere dayanan ancak ne hukuksal ne de toplumsal bakımdan kabul görmeyecek her türlü şiddet, baskı, zorbalık, zorluk, eşitsizliğe maruz kaldıklarını hemen her düzlemde belirten feminizm, kadınların sorunlarını ele almaktadır. Feminizm algısı, ilk olarak 18. yüzyıl’ da İngiltere’de ortaya çıkmış ve 1792’de yayınlanan Mary Wollstonecraft’ın “A Vindication of the Rights of Women” adlı eseriyle de ilk akademik alan içerisine girmiştir (Taş, 2016: 165; Sevim, 2005:7-8; Berktaş, 1998: 1-10; Doğan, 2008: 29-35).

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND HISTORY RESEARCH

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.

Temelde cinsiyetler arasındaki eşitsizliklere dayalı olarak ortaya çıkan feminizm kuramları, hem amaç, kapsam hem de ortaya attığı ve savunduğu ilke ve düşünceler bakımından birbirinden belli ölçüde ayrılmaktadır. Bu alanda yapılmış olan çalışmalar analiz edildiğinde feminizm kuramları, marksist feminizm kuramı, sosyalist feminizm kuramı, radikal feminizm kuramı, psikanalitik feminizm kuramı, postmodern feminizm kuramı ve liberal feminizm kuramı şeklinde 6 farklı gruba ayrılmaktadır.

2.1. Liberal Feminist Kuram

Aydınlanma çağında yine aydınlanmanın getirdiği düşünce akımları sayesinde ortaya çıkmış ve gelişmiş olan liberal feminist kuram, odak noktası olarak birey ve bireyselliği belirlemiştir (Şahbudak, 2018; 12-30; Dikici, 2016: 525-530; Baykan, 1999: 15-29; Payne, 1997: 1-27). Bu kurama göre, insanlar ırk, dil, din, mezhep, etnik yapı, cinsiyet gibi öğelerle değerlendirilemez ve cinsiyetlerden biri diğerinin önünde ya da üstünde bir hakka sahip değildir. Bu görüşü savunanlar kadının gerek aile hayatında gerekse toplumsal yaşamında erkeklerle aynı kategoride yer aldıklarını ve erkeklerin kadınlardan herhangi bir üstünlüğünün olmadığını kabul etmekte ve savunmaktadırlar (Aksu ve Vefikuluçay Yılmaz, 2019: 407-408; Heywood, 2014: 289-300; Atakul, 2002: 307-312).

Liberal feminist kuram temel olarak iki farklı bölüme ayrılmaktadır. Birinci ve ikinci dalga liberal kadın hareketi olarak adlandırılan bu bölümler, kadın hakları savunucuları ya da aktivistler olarak tanımlanan kesim / kesimlerin kadınların da erkeklerle aynı haklara sahip olduklarını ve olmaları gerektiği gerçeğini savunmaları ile başlamıştır. Kadın erkeğin emrinde ya da onun baskı ve zulümlerine boyun eğecek bir yapıya sahip değildir ve olmaması gerekmektedir. Birinci dalga feminist akımını savunanlara göre kadınlar sosyo-ekonomik hayatın dışına itilmekte ya da dışında bırakılmaktadır. Bu nedenle de kadınlar özellikle iktisadi alanda gerçek güçlerini gösterememekte ve genel itibarıyla erkeklerin gölgesinde kalmaktadır. Benzer durum bilimsel alan içinde geçerlidir. Yani kadın toplum ve gelecek için önem arz eden hemen hemen bütün faaliyetlerin kapsamına alınmamakta bu durum da mevcut durumun yeterli görünmesine ya da öyle algılanmasına yol açmakta ve daha iyi daha ileri bir seviyeye ulaşma serüvenine noktayı koymaktadır (Çetinel ve Yılmaz, 2016: 119-148; Dikici, 2016: 523-530; Akal Aslan, 2001: 455-480; Coltrane, 1998: 2-18).

Liberal kuram özüne cinsiyetler arasındaki eşitsizliği kaldırmayı yerleştirdiği için, kadın ve erkek arasında var olan ve en fazla dikkat çekenler eşitsizliklerin (eğitim, sağlık, kariyer vb.) ortadan kalkması için mücadele etmiştir (Heywood, 2014: 290-317; Lorraine, 2000: 303-305; Güneş, 2018: 142-153). Böylelikle kadın erkeğe bağlı olmaktan kurtularak kendi geleceği hakkında söz sahibi olacak kendi hayatını belirleme

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND HISTORY RESEARCH

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.

konusunda güç elde etmiş olacaktır (Aksu ve Vefikuluçay Yılmaz, 2019: 408; Akpınar, 2013: 24-36).

2.2. Marksist Feminist Kuram

Liberal feminizm kuramının temelleri üzerine inşa edilen marksist feminist kuram, genel itibariyle 19. yüzyılın ortasından sonra ortaya çıkmıştır. Marksist feminizm, liberal feminizmi savunanların ortaya attıkları savların cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırılmasında işe yarayıp yaramayacağı düşüncesinden hareketle ortaya çıkmış olup esas itibariyle Karl Marx ve Friedrich Engels'in düşüncelerinden faydalanmıştır (Sevim, 2005: 60-65; Dikici, 2016: 526-527; Yörük, 2019: 65-85; Özen, 2007: 1-24). Bu kuramı savunan ya da destekleyenler, her türlü sınıf, cinsiyet, ırk, dil, din, renk ayrımına karşı dururken bir yandan da işçi kesimini oluşturan kadın nüfus kitlesinin ihlal edilen haklarını geri kazanmak için mücadele etmişlerdir (Ramazanoğlu, 1998: 32-33; Moroğlu, 2012: 357-380; Özaydınlık, 2014: 93-112). Marksist feministler, o zamanın şartlarında kadınların yaşamış oldukları sorunların özellikle eşitlikten uzak olan tutumların, sınıf ayrımlarına dayandırmış ve ileri sürdükleri görüş ve düşüncelerle bunu temellendirmişlerdir. Kadınların ekonomik, sosyal, siyasal ve toplumsal alanlarda karşılaştığı her türlü baskı ve zulümlerin kapitalist sistemden kaynaklandığını savunan Marksistler, mevcut sorunlarının tamamının çözümünün sosyalizmin benimsenmesiyle aşılabileceğini ileri sürmüşlerdir (Demir, 1997: 50-63; Yıldırım, 2017: 193-200).

Marksist feministler, geleneksek aile yapısının ya da düzeninin kadını bir ölçüde eşitlikten mahrum bıraktığını, artı değer daima erkeğin tarafında olduğunu ve bu nedenle de bu aile yapısından vazgeçilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Bu keskin ve radikal değişikliği savunan Marksistler, yeni aile şeklinin nasıl olması gerektiği konusunda da yeni bir öneri geliştirmişlerdir. Yeni aile düzeninin kan bağıyla değil ekonomik faaliyetlerdeki ortaklıkla kurulması gerektiğini ileri süren Marksistler, kadınların mevcut sorunlarının da bu şekilde çözüme kavuşturulacağını ve sınıfsal ayrımlara dayanan toplum düzeninin ortadan kalkacağını ifade etmişlerdir. Bütün ayrımların temel nedeni olarak görülen sınıflı toplum yapısı, ailenin ürünüdür ve ailenin istenilen şekle bürünmesiyle bu sorun da ortadan kalkacaktır. Yine Marksistler üretimde paylaşımın ev işlerinde ve ailenin mevcut fonksiyonlarında da olması gerektiğini savunmuşlardır. Ev işlerinin belli bir ücret karşılığında yapılmasını da teklif olarak öneren Marksistler, ilk başta kadının aile ve toplumsal yapıdaki durumunu iyileştirmeye çalışmışlardır (İmançer, 2002: 155-156; Şişman, 2003: 51-62; Walby, 2013: 95-111; Saner, 2012: 174-179).

2.3. Radikal Feminist Kuramı

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND HISTORY RESEARCH

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.

Radikal feminist düşünce akımı 1960'lı yılların sonu ile 1970'lerin başında bir grup kadın hakları savunucusu kadının siyasal mücadeleleri neticesinde ortaya çıkmıştır. Radikal feminizm akımının başladığı dönem Avrupa'nın çalkantılı süreçler yaşadığı sürece denk gelmiştir (Donovan, 2001-267-272; Rottenberg, 2014: 418-437). Zor bir dönem geçiren Avrupa'da Radikal feminizmin 1960'lı yıllarda ortaya çıkması tesadüf değildir. İlk olarak belirtmek gerekir ki 1960'lı yıllar, Batı dünyasında genel olarak radikal ve tepkisel hareketlerin geliştiği bir döneme rastlamaktadır. Bu yıllar, bir döneme damgasını vuran 68 öğrenci olaylarının, anti-nükleer hareketin, çevreci protesto hareketlerinin, Vietnam Savaşı'nın sonucu oluşan savaş karşıtı tepkilerin yaşandığı yıllardır. Bilime karşı kuşkunun ortaya çıktığı anti-bilim hareketleri de bu dönemde ortaya çıkmıştır. Bu radikal tepkiler kadın konusunda da kendisini göstermiştir (Dikici, 2016: 528; Aksu ve Vefikuluçay Yılmaz, 2019: 409; Özügürlü, 2012: 125-146).

Radikal feminizm cinsiyetler arasındaki eşitsizliğin, kadınların çeşitli baskı ve zulümlere maruz kalmalarının nedeni olarak doğuştan gelen birtakım bedensel farklılıkların yattığını ileri sürmektedir. Söz konusu bu duruma mevcut aile yapısının erkeğe çok fazla anlam yüklerken kadını dışarda bırakmasının neden olduğunu, bundan dolayı aile kavramının ve ailesel süreçlerin ortadan kalkmasını savunmaktadırlar. Aile bireyleri toplumsal hayata katmakta ve genç bireylerin fiziki olduğu kadar ruhsal gelişimini de sağlamaktadır. Bireylerin karakter yapılarının oluşmasında ve özellikle de erkek bireylerin ataerkil bir düzeni benimsemelerinde, kadınların ise erkeklerin hizmetkârı gibi görülmesinde büyük pay sahibi olan aile kavramı ve ailenin olgusal süreçlerine radikal feministler şiddetler karşı çıkmaktadır (İmançer, 155-158; Kızmaz, 2006: 247-267; Konan, 2011: 157-174).

Radikal feminizme mensup olanlar gerek aile içerisinde gerekse de toplumsal yapıdaki kadın ve erkek statülerinin yeniden gözden geçirilmesini, var olan sosyo-kültürel değerlerin kadın-erkek eşitliğini savunacak şekilde değiştirilmesini talep etmektedirler. Bu görüşü göre her sosyolojik grupta genel manada kabul gören kadın ve erkek figürü vardır; bunlar küresel kadın simgesi, ulusal (yerel) erkek simgesidir. Kadınların kurtuluşu, kadın figürünün topluma egemen olmasıyla sağlanacaktır. Kadın ile erkeklerin biyolojik ve toplumsal olarak farklı olduğunu ve kendilerine mevcut durumları itibarıyla farklı rollerin verildiğini ifade eden radikal feministler, cinsiyetler arasındaki farklılıklardan şikayetçi olmadıklarını, kadın kültürünün topluma tam anlamıyla sirayet etmesiyle hem kadın hem de toplum kurtulacağını ileri sürmüşlerdir (Demir, 1977: 66-78; Şimşir, 2018: 95-120). Radikal feministlere göre, kadınların birtakım baskı ve zorluklarla karşılaşmasının temelinde erkeklerin kadınlar üzerindeki baskıcı uygulamaları yatmaktadır. Ataerkil yapıdan kaynaklanan bu sorunun ortadan kalkması için kendilerince bir çözüm önerisi geliştirmişlerdir. Bunlardan en çok bilineni

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND HISTORY RESEARCH

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.

bilinç yükseltme politikasıdır (Çulha, 1989: 15-18; Thompson, 1999: 35-45; Gökkaya, 2014: 371-383; Jewkes, 2002: 1423-1429).

2.4. Psikanalitik Feminist Kuram

Freud'un görüş ve düşünceleri etrafında şekillenen psikanalitik feminist kuram, Freud'un benlik, bilinç ve bilinçaltı süreçleri gibi karakter oluşumunu doğrudan etkileyen kavramlarını temel almaktadır (Lowe, Mills and Mullen, 2002: 422-434; Erny, 2014: 198-2013; Aytaçlı, 2012: 1-9). Freud tarafından üretilmiş olan kavramlar, kişilik ve toplumsal yapı, cinsiyetlerin aile ve toplumdaki rollerinin belirlenmesinde etkili olmuştur (Çetinel ve Yılmaz, 120-130; Akın, 2013: 27-41; Kadıoğlu, 1998: 89-100).

Günümüz modern bilim düşüncesinde, S. Freud'un da önemli katkıları sonucunda psikanalitik yaklaşımın "alt bilinç, nevrotik, histeri, id, ego, süperegö ve oedipus kompleksi" gibi temel kavramları, toplumsal cinsiyet kimliğinin oluşumuna ilişkin farklı görüşler ileri süren feminist kuramcılar ve diğer sosyal bilimciler tarafından da halen kullanılmaktadır. Erken dönemdeki çocukluk deneyimlerinin ve ebeveyn ile etkileşim biçimlerinin çocuğun cinsel kimliği üzerinde etkili olduğunu savunan Freud'un kuramsal görüşlerinin odağında psikolojik işlevler ve çocuktaki cinsel duyguların yer aldığı görülür. Toplumsal cinsiyet farklılıklarının oluşumunu açıklamaktan öte ağırlıklı olarak, cinsel kimliğin öğrenilme sürecinde etkileşim ve deneyimler üzerinde duran Freud'a göre, "bunların çoğu bilinçsiz düzeyde meydana gelir. Freud'a göre bebeklerin bireysel benlik duygusu yoktur. İlk başta bebeklerin benlik duyguları anneyle birleşir ve daha sonra çocuklar anneden ayrılarak otonom bir benlik geliştirmektedirler (Erdoğan, 2008: 74). Freud, erkek çocuklarının Oidipal dönemde ilk aşamada annelerine yönelmeleri nedeniyle çelişkili duygular yaşadıkları ve daha sonra anneden uzaklaşarak babayla özdeşlik kurduklarını öne sürmektedir. Ona göre bu durum sonucunda erkek çocukların annelerini zamanla kendilerinden farklı ve ötekileştirilmiş olarak algılayabilecekleri anlamına gelmektedir. Kadını ötekileştirilmiş olarak gören erkek çocukları ileriki dönemlerde kadını arka plana itmeye ve kötü yaşam deneyimlerinin kaynağı olarak kadınları görmeye başlayacaktır. Buna göre psikanalitik feminist teorisyenler, erkeklerin bu yaşam deneyimleri ile birlikte kadınlar üzerinde egemenlik kurduğu bir toplumun temellerinin atıldığını savunmaktadırlar (Aksu ve Vefikuluçay Yılmaz, 2019: 409-410).

2.5. Sosyalist Feminist Kuram

Sosyalist feminist akım, radikal feminizmin cinsiyet eşitsizliğini eleştiren tavrını örnek almaktadır. Dayandığı ilkeler bakımından marksist feminizmle aynı çizgide ilerleyen sosyalist akım, eleştirel bir bakış açısına sahiptir (Çetinel ve Yılmaz, 2016:

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND HISTORY RESEARCH

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.

120-141; Kılıç, 1998: 347-360; Kingsley Kent, 2008: 362-364). Kadın ve erkekler arasında var olan eşitsizlik olgusunu sürekli eleştiren sosyalist kuram, beslendiği kuramları da bazı yönleriyle eleştirmektedir. Marksist akımı sınıf çatışmalarını kadının en büyük sorunu olarak görmesi, radikal feminizmi de kadın mücadelelerini her şeyin üstünde tutması nedeniyle eleştiren sosyalist akım, bu iki görüşü kendi bakış açısının süzgecinden geçirdikten sonra damıtılmış halini dayandığı temel ilkeleri olarak belirlemiştir (Özdemir, 2017: 395-414; Koray, 1991: 81-156). Kapitalist süreçlerin ortaya çıkardığı etkenlerin cinsiyetler arasındaki eşitlik ilkesine zarar verdiğini ve erkeği daha da güçlendirdiğini ileri süren sosyalist akım, kapitalizmi yönetenlerin ve karar mekanizmaları ile karar vericilerin erkeklerden oluşmasının eşitlik kavramını ortadan kaldırdığını ileri sürmektedir. Kapitalizm doğası gereği maddi olarak değer ifade eden ögeleri kapsadığı için kadınların özellikle de ev işleriyle meşgul olan kadınları görmezden gelmekte, onların emek ve mücadelelerini dikkate almamaktadır (Çakır, 2008: 186-194; Güneş, 2018: 144-152; Ataman, 2009: 1-40; Aslan ve Akarçay, 2013: 25-44). İş yaşamının sahip olduğu nitelikler ve ekonomik sistemlerin kuralları gereği özellikle de kapitalist ekonomilerde kadınların her ne kadar aynı işleri bile yapsalar erkeklerden daima daha az ücret alacaklarını ve bunun karşılığında ise daha fazla mesai harcayacaklarını savunmaktadır (Holvino, 2010: 248-275; Tekeli, 1995: 18-48; Cihan ve Karakaya, 2017: 97-324).

2.6. Postmodern Feminist Kuram

Postmodern düşünce akımının şekillendirdiği feminizm kuramıdır (Tekeli, 1989: 34-41; Ateş, 2004: 72-73; Çetinel ve Yılmaz, 2016: 120-145; Köse, 2016: 173-199). Postmodern feminizm kuramını savunan aktivistler, modern toplumsal yapının kurulmasıyla kadınların geri planda bırakılarak erkeklerin ön plana çıkarılmaları, sosyal, kültürel, eğitim, ekonomi gibi alanlarda kadınların söz sahibi olmalarını engellemiştir. Postmodern feminizmi savunanlar bu eşitsizliğin ortaya çıkarılması için dil, bilgi ve güç konularının tartışılması gerektiğini ifade etmektedirler (Aksu ve Vefikuluçay Yılmaz, 2019: 410; Demir, 1996: 70-75; Köse ve Başer, 2007: 114-121).

Postmodern feminizmi savunanlar, kadın ve erkek arasında uzun zamandır var olan eşitsizliğe, iktisadi ve siyasal faktörlerin değil, dil kalıpları ile dile özgü kavramların neden olduğunu ileri sürmektedirler. Buna göre erkek bireyler doğup büyüdükleri ataerkil bir yapıya sahip olan ailelerinde öğrenmiş oldukları dilsel kalıplar neticesinde onlar gibi düşünmeye ve kadın-erkek eşitliğinden uzaklaşmaktadır. Dilden sonra bilgi ve güç arasındaki ilişki de cinsiyet eşitsizliğini meydana getiren bir diğer etmendir. Bilgi gücün kaynağıdır, bilgi sahibi olmadan düşünce sahibi olunamayacağını, gücün kullanılamayacağını savunan postmodern feministler, sanayi

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND HISTORY RESEARCH

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.

sonrası toplumsal döngüde kadınların bilgi üretimi ve erişimi aşamalarından mahrum bırakılmaları erkeklerin ön plana çıkmalarını sağlayarak, topluma ve toplumsal süreçlere egemen olmalarına neden olmuştur (Çetinel ve Yılmaz, 2016: 122-139; Casey, 2004: 302-312; Güleç ve Kaptanoğlu, 2011: 14-20).

Sonuç

“Kadın, toplumda her zaman daha fazla yük omuzlayan, daha fazla fedakârlık eden taraf olmuştur. Gerek annelik dürtüleri ve içgüdüleri nedeniyle, gerekse daha çok sezgileri ile hareket etme özellikleri nedeniyle, erkeklere oranla her konuda daha fazla hassasiyet göstererek daha fazla yıpranma potansiyelleri yüksektir. Bütün bu özelliklerini, hayatlarının her alanında sergiledikleri için de özel hayatlarında bir şeyler yolunda gitmediğinde dahi kolay yolu seçip kaçmaktansa kalarak mücadele etme yolunu seçmektedirler. Bazen de mücadele etmek istemeseler bile bazı kişiler ve değerler uğruna pek çok şey katlanmaktadırlar” (Bulut, 2019: 95).

Feminist tavrın ve altyapının oluşum ve gelişim süreci kadınların sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik anlamda kendilerine uygulanan eşitlikten uzak yaklaşımlara tepki göstermeleriyle başlamıştır. Kadınların erkekler karşısındaki eşitlik talepleri endüstri devrimi sonrasında meydana gelen modernleşme hareketleriyle gündeme gelmiştir. Sanayileşme hareketleri ve modernleşme kavramları arasındaki sıkı ilişki kadınların toplumsal, siyasal, sosyal ve ekonomik hayatta ikinci planda yer almalarının önüne geçecek olan feminist algının ve süreçlerin oluşması için gerekli olan altyapıyı hazırlamıştır.

Feminist hareketler neticesinde ortaya çıkan düşünce akımlarının genel itibarıyla kadın mevcuttaki durumuna bir karşı çıkıştır. Feminist kuramlar da bu karşı çıkıştan beslenmiş ve kadının özellikle toplumsal hayattaki konumunu eleştirerek, bu durumun çözüme kavuşturulması için ortaya çıktıkları dönemin şartlarını da göz önünde bulundurarak çeşitli çözüm önerileri geliştirmişlerdir. Toplumsal tenkit olarak da kabul edilen feminist akımlar, geleneksel toplum kurallarını geri plana atarak, kadınların içselleştirdiği özgürlük ve eşitlik gibi kavramlarının gerek politika belirleyiciler gerekse medya aracılığıyla bilinmesini sağlayarak belli düzeyde taraftar toplamakta ve algı oluşturmaktadır. Bu noktadan bakıldığında feminizmin, kadına verilen değerin artmasını ve kadın olmanın bilincinin ortaya çıkarılmasını üstlenmekte hem ulusal hem de uluslararası düzeydeki kadın sorunlarının küresel ve yerel platformlarda dile getirilmesi ve çözüme kavuşturulması için kapsamlı çalışmalar yürüttüğü ortaya çıkmaktadır.

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND HISTORY RESEARCH

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.

Avrupa’da 18 ila 19. yüzyıllarda politik, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen gelişim ve değişimler feminist düşüncesinin ortaya çıkış felsefesini oluşturmuştur. Geleneksel düzenin ataerkil yapısına tepki olarak beliren feminist akım, kadınların sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik alanlarda karşı karşıya kaldığı ayrımcılığın son bulması için büyük mücadeleler vermiştir. Burada bir noktaya dikkat çekmek gerekmektedir, o da şudur: Kadın hareketlerinin 18 ve 19. yüzyıllarda meydana gelmesi, kadınların yalnızca bu dönemlerde ayrımcılığa uğradığı gibi yanlış ve eksik bir algı oluşturmamalıdır. Geleneksel toplum düzeninin ya da daha genel bir ifade ile tarihi çağlardan bu yana kadın genel olarak belli alanlara ait olarak görülmüş ve kadınların diğer alanlara geçişine izin verilmemiştir. Kadın bu süreçte kendisine verilen rolleri oynamış ve hiçbir zaman senaryoyu okuma, birtakım düzeltmeleri gerçekleştirme imkanına sahip olamamıştır. Aydınlanma dönemiyle birlikte kadının ait olduğu toplumsal yapının mevcuttaki olmadığı, değişen / gelişen dünya ile birçok durum / nesne de olduğu gibi kadının gerek aile gerekse de toplumsal işleyişteki rolünün ve etkisinin de değişmesi gerektiği algısı ve bilinci oluşmaya başlamıştır. İşte tam da bu süreçte ortaya çıkan feminist kuramlar, kadının sahip olduğu haklarının genişletilmesini, kadın ile erkeğin arasında ne doğuştan ne de aile ve toplumsal yapı içerisinde ayrımcılığa uğrayacak kadar bir farka bulunmadığı, doğuştan gelen birtakım biyolojik farklılıkların cinsiyetler arasındaki eşitlik ilkesine zarar verecek bir durum oluşturmadığı, farklılıkların güzellikleri ve dengeyi ortaya çıkaracağı, geleneksel aile ve toplum düzeninin kadının istek ve arzularını gerçekleştirmesini engellediğini ve bu nedenle de değişmesi gerektiğini, kadınların belli görevler ve mekanlara ait olarak görülmesinin ve söz konusu alanların dışında kadına rol verilmemesi, kadının düşünme ve akıl gücünün kullandırılmaması / bundan faydalanılmaması, bu süreçlerin aile reisi olan erkek tarafından yürütüleceği algısının ortaya kalkmasının gerekliliği olduğunu ifade etmişler ve bunları da hemen her platformda savunmuşlardır.

Bu çalışmada yer alan bütün başlık ve alt başlıklar tek başına kitap düzeyinde bir çalışma olacak kadar hacimli, derin ve geniştir. Genel itibariyle kadının var olma mücadelesini konu edinen feminist süreçlere kısaca değinilmiştir. Bundan sonra feminizm ya da kadın hakları ile yapılacak olan çalışmalara altlık oluşturması ya da ilham kaynağı olması çalışmanın amacına ulaşmasını sağlayacaktır.

Referanslar

TAŞ, G. (2016), **Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri ve Dönüşümleri**, Akademik Hassasiyetler, 3 (5), 163-175.

AKSU ve VELİKULUÇAY YILMAZ, D. (2019), Feminist Teorilerde Kadın Kimliği, **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 37, 406-412.

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND HISTORY RESEARCH

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.

GÖL, N. (2010), **Türkiye’de Kadın Hareketine Ka-Der (Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği) Bağlamında Bir Bakış**, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

BULUT, B. (2019). **Şiddete Maruz Kalan Kadınların Neoliberal Feminizm ve Kültürel Feminizm Bağlamında Hayata Tutunma Biçimleri**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.

CAN TUNALI, A (1996). **Türkiye’de Feminizm Hareketi**, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya.

KARTAL, Ü. (2003). **Küreselleşme Karşısında Feminizmin Konumu**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

TEKİN, E. (2007). **1980 Sonrası Türkiye’de Feminizmin Görünümü**, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar.

YAYLA, K. (2020). **Simone De Beauvoir’ın Feminizm Perspektifi**, Galatasaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

DİKİCİ, E. (2016). Feminizmin Üç Ana Akımı: Liberal, Marxist ve Radikal Feminizm Teorileri, **International Journal of Social Science**, 43, 523-532.

ERDOĞAN, T. (2008). **Nancy Chodorow’un Düşüncesinde Toplumsal Cinsiyet Organizasyonunun Merkezi Unsuru Olarak Annelik, Aile ve Toplum**, 4 (14), 73-82.

ALMOND, B. (2000), **Bir Serbest Piyasa Toplumundaki Feminist Hedefler**. Conway, D. (Ed). Serbest Piyasa Feminizmi (Çev. M. B. Seçilmişoğlu). Ankara: Liberta Yayınları.

ARAT, N. (2010), **Feminizmin ABC’si**. İstanbul: Say Yayınları.

ATAMAN, M. (2009), Feminizm: Geleneksel Uluslararası İlişkiler Teorilerine Alternatif Yaklaşımlar Demeti. **Alternatif Politika Dergisi**. 1(1).

BEAUVIOR, S. (2010), **The Second Sex** (C. Borde, Trans.). Vintage Books.

BENSADON, N. (1994), **Başlangıçtan Günümüze Kadın Hakları** (Çev. Ş. Tekeli). İstanbul: İletişim Yayınları.

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND HISTORY RESEARCH

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.

BERKTAY, F. (2014), **Feminist Teoride Açılımlar**. Ecevit, Y. – Kalkıner, N. (Ed.). Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları. 4. Baskı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

DALY, M. (1990), **Gyn/Ecology: The Metaethics Of Radical Feminism**. Boston: Beacon Press.

ECEVİT, Y. (2011). **Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisine Başlangıç**. Ecevit, Y. – Kalkıner, N. (Ed.). Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi. 1. Baskı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

EISENSTEIN, Z. R. (1979). **Developing a Theory of Capitalist Patriarchy and Socialist Feminism**. Eisenstein, Z. R. (Ed.). Capitalist Patriarchy and The Case for Socialist Feminism. New York and London: Monthly Review Press.

FELLMETH, X. A. (2000). **Feminism and International Law: Theory, Methodology, and Substantive Reform**. Human Rights Quarterly, 22.

FLYNN, C. S. (2000). **Incorporating Feminist Theory into Social Work Practice: Group Work Examples**. Social Work with Groups. Inc. Vol. 23(1): The Haworth Press.

GOLDSTEIN, J. S. (2001). **War and Gender: How Gender Shapes the War System and Vice Versa**. Cambridge: Cambridge University Press.

GÜRİZ, A. (1997). **Feminizm, Postmodernizm ve Hukuk**. Ankara: Ankara Üniversitesi- Hukuk Fakültesi Yayınları.

HARTMAN, H. (1981). **The Unhappy Marriage of Marxism and Feminism: Towards A More Progressive Union**. L. Sargent (Ed.). Women and Revolution: A Discussion of the Unhappy Marriage of Marxism and Feminism. Boston: South End Press.

HEYWOOD, A. (2003). **Political Ideologies-An Introduction. Third Edition**. New York: Palgrave Macmillan.

HEYWOOD, A. (2002). **Politics. Second Edition**. New York: Palgrave Macmillan.

HEYWOOD, L., & DRAKE, J. (1997). **Third Wave Agenda: Being Feminist, Doing Feminism**. Minneapolis: University of Minnesota Press.

HOOKS, B. (2000). **Feminism Is For Everybody Passionate Politics**. Cambridge- MA: South End Press.

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND HISTORY RESEARCH

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.

JAGGAR, A. M. (1988). **Feminist Politics and Human Nature**. New Jersey: Rowman and Littlefield Publishers.

JOSEPHİNE, D. (2001). **Feminist Teori** (Çev. A. Dora). 2. Basım. İstanbul: İletişim Yayınları.

JOSEPHİNE, D. (2006). **Feminist Theory. Third Edition**. New York: The Continuum International Publishing.

KARATEPE, Ş. (2011). **Siyasi İdeolojiler**. İstanbul: İz Yayıncılık.

KARA, N. (2006). Feminizm(ler)in Toplumsal Hareket Olarak Medya’da Yansıma(ma)sı. **Küresel İletişim Dergisi**. (1)

KILIÇ, Z. (1998). **Cumhuriyet Türkiye’sinde Kadın Hareketlerine Genel Bir Bakış**. A. B. Hacımırzaoglu, D. Özkan (Ed.). 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

KOLAY, H. (2015). **Kadın Hareketlerinin Süreçleri, Talepleri ve Kazanımları**. Nisan. Sayı. 3. EMO Kadın Bülteni.

LENA, D. (2002). **Feminist Social Work Theory and Practice**. New York: Palgrave Macmillan.

MACKİNNON, C. A. (1983). **Feminism, Marxism, Method, and the State: Toward Feminist Jurisprudence, Signs**. Vol. 8, No: 4. Summer. Chicago: The University of Chicago Press.

MİTCHEL, J.& Oakley, A. (1984). **Kadın ve Eşitlik** (F. Berktaş, Çev.). Ankara: Kaynak Yayınları. Millett, K. (2000). **Sexual Politics**. New York: University of Illinois Press.

MİTCHELL, J. (2006), **Kadınlar: En Uzun Devrim**, (Çev. Gülseli İnan, Gülnur Savran, Şirin Tekeli, Feraye Tınç, Şule Torun, Yaprak Zihnioğlu). İstanbul: Agora Kitaplığı.

MİTCHELL, J. & OAKLEY, A. (1998), **Kadın ve Eşitlik**, (Çev: Fatmagül Berktaş), İstanbul: Pencere Yayınları.

MOUGİN, H. (2004), “Varoluşçu Kutsal Aile,” **Bilim ve Düşünce**, Kasım 2004, 115-135.

MURPHY, J., S. (1999). “Introduction”, *Feminist interpretation of Jean-Paul Sartre*, Ed. Julien S. Murphy, **Pennsylvania State University Press**, 1999, 1-22

MİTCHEL, A. (1995). **Feminizm** (Çev. Ş. Tekeli). İstanbul: İletişim Yayınları.

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND HISTORY RESEARCH

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.

MİTCHEL, J. (1985). **Kadınlık Durumu** (G. İnal, Çev.). İstanbul: Kadın Çevresi Yayınları.

OTMANN, H. (2012). **Geschichte des Politischen Denkens**. Band 4.2: Das 20. September. Broschiert-11. Jahrhundert.

ÖZTÜRK, E. (2003). **Türk Kadınının Feminizme Bakış Açısı (Erzurum Örneği)**. Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÖZVERİ, D. (2009). Feminist Teorinin Gelişim Sürecinde Uluslararası İlişkilere Bakışı Üzerine Kısa Bir Değerlendirme. H. Çomak (Ed.). **Uluslararası İlişkilere Giriş: Teorik Bakış**. 1. Basım. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

ROSENTHAL, N. B. (1984). **Consciousness Raising: From Revolution to Re-Evaluation**. Volume 8. Issue 4. Pages: 309-326. June. *Psychology of Women Quarterly*.

SEVİM, A. (2005). **Feminizm**. İstanbul: İnsan Yayınları.

STEEVES, H. L. (1994). **Feminist Teoriler ve Medya Çalışmaları**. M. Küçük (Der.). Medya, İktidar, İdeoloji. Ankara: Ark Yayınevi.

TİCKNER, J. A. and SJOBERG, L. (2013). **Feminism**. T. Dunne, M. Kurki and S. Smith (Ed.). *International Relations Theories-Discipline and Diversity*. Third Edition. Oxford: Oxford University Press.

TRUE, J. (2005). **Feminism**. S. Burchill, A. Linklater (Ed.). *Theories of International Relations*. Third Edition. New York: Palgrave Macmillan.

TÜR, Ö. and KOYUNCU, Ç. A. (2010). Feminist Uluslararası İlişkiler Yaklaşımı: Temelleri, Gelişimi, Katkı ve Sorunları. **Uluslararası İlişkiler Akademik Dergi**. 7 (26).

TUNÇ, M. (2013). Feminist Grup Çalışması: Temeli, Kapsamı ve Süreci (Derleme). **Toplum ve Sosyal Hizmet**. 24(2).

WEEDON, C. (1999). **Feminism, Theory and The Politics of Difference**. First Published. Oxford: Blackwell Publishers.

ATEŞ, H., (2004). “Modernlik ve Postmodernlik Arasında Kamu Yönetimi”. Erdumlu, G. (Ed.), **Modernlik ve Modernleşme Sürecinde Türkiye içinde**. Ankara: Babil Yayıncılık.

CALÁS, M. B., SMİRCİCH, L. (2006). From the 'Woman's Point of View' Ten Years Later: Towards a Feminist Organization Studies, in Clegg, S., Hardy, C.,

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND HISTORY RESEARCH

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.

Lawrence, T. ve Nord, W. (Eds.), **The Sage Handbook of Organization Studies**. London: Sage.

CASEY, C. (2004). **Contested Rationalities, Contested Organizations: Feminist And Postmodernist Visions**. **Journal Of Organizational Change Management**, 17(3), 302-314.

COLTRANE, S. (1998). **Gender and Families**. London: Sage Publications Ltd.

ÇAKIR, S. (2008). Kapitalizm ve Patriyarkaya Karşı: Sosyalist Feminizm. **Toplum ve Demokrasi**, 2(4), 185-196.

ÇETİNEL, E., YILMAZ, S.E. (2016). Feminist Teori: Yönetim Ve Organizasyon Alanına Eleştirel Bir Yaklaşım. **Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi**, 6(2), 119-148.

DELMAR, R. (2001). "What is Feminism?" in Herman, A., Stewart, A. (Eds.), **Theorizing Feminism** (p.5-28). Oxford: Westview Press.

DEMİR, Z. (1996). **Modern ve Postmodern Feminist Akımlar**. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

DİKİCİ, E. (2016). Feminizmin Üç Ana Akımı: Liberal, Marxist Ve Radikal Feminizm Teorileri. **The Journal of Academic Social**, (43), 523-532.

DONOVAN, J. (2001). **Feminist Teori**, (Çev: Aksu Bora, Meltem Ağduk Gevrek. Fevziye Sayılan). İstanbul: İletişim Yayınları.

ERÇEN, A.E.Y. (2008). **Kadınların Cam Tavanı Aşma Stratejiler: Büyük Ölçekli Türk İşletmelerinde Bir İnceleme**. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

ERDOĞAN, T. (2008). Nancy Chodorow'un Düşüncesinde Toplumsal Cinsiyet Organizasyonunun Merkezi Unsuru Olarak Annelik. **Aile ve Toplum**, 4 (14), 73-82.

ERNY, M. (2014). Gender and Democratization. **European Scientific Journal**, 2, 198-213.

GÜNEŞ, H.N. (2018). Feminist Akımlarda Aile. **Social Sciences Research Journal**, 7(3), 142-153.

HEYWOOD, A. (2014). **Feminizm. Siyasi İdeolojiler** (Çev: Ş. Akın vd.) içinde (ss. 289-319). Ankara: Adres Yayınları.

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND HISTORY RESEARCH

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.

HOLVİNO, E. (2010). Intersections: The Simultaneity Of Race, Gender And Class In Organization Studies. **Gender, Work & Organization**, 17(3), 248-277.

İREFİN, P., İFAH, S.S., Bwala, M.H. (2012). Organizational Theories And Analysis: A Feminist Perspective. **International Journal Of Advancements In Research And Technology**, 1(1), 71-97.

İMANÇER, D. (2002). Yeni Düşünce Hareketleri: Feminizm Ve Yeni Yönelimleri. **Doğu Batı Düşünce Dergisi**. 19 (5), 151-171.

LORRAİNE, C. (2000). **Encyclopedia of Feminist Theories**, 1st Ed. London: Routledge. 303-305

LOWE, L., MİLLS, A. ve MULLEN, J. (2002). Gendering the silences: psychoanalysis, Gender and Organization studies. **Journal of Managerial Psychology**, 17 (5), 422-434

ÖRNEK, S. (2015). ABD’de Kadın Haklarının Gelişimi. **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 29, 105-129.

ÖZDEMİR, Ö. (2017). İki Sistemli Kuram Olarak Sosyalist Feminizm. **Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi**, 9(2), 395-414.

ÖZSÖZ, C. (2008). Kültürel Feminist Teori ve Feminist Teorilere Giriş. **Sosyoloji Notları**, 51-55.

ŞAHBUDAK, E. (2018). “Yeni Toplumsal Hareketler Bağlamında Feminizm.” Sevil, Ü., Gürkan, A. (Ed.), **Her Alanda Kadın Olmak içinde** (11-33). Ankara: Nobel Tıp Kitabevleri.

TAFLIOĞLU, M.S. (2013). Liberalizm Ve 'İnsan Hakları' Karşısında Zayıflayan Devlet Egemenliği. **The Journal of Academic Social Science Studies**, 6(1), 1347-1364.

VALERİE, B. (2003), **Feminist Political Theory**, New York: Palgrave Macmillan.

YANIKKAYA AYDEMİR, P. (2012). Antropolojide Sınıf Ve Toplumsal Cinsiyet Gerilim Hattında Marksist Ve Feminist Yaklaşımlar. **İnsanbilim Dergisi**, 1(2), 108-120.

YÖRÜK, A. (2009). “Feminizm/ler”, **Sosyoloji Notları**, 7, 63-85.

YARAMAN, A. (1999), **Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili**, Bağlam Yayınları İstanbul.

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND HISTORY RESEARCH

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.

YARAMAN, A. (2001), **Resmi Tarihten Kadın Tarihine**, Bağlam Yayınları, İstanbul.

YILMAZ, T. (2005). **Avrupa Birliği Sürecinde Kadın Örgütlenmelerinin Rolü ve Faaliyetleri: Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği (Kader) Örneği**, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Isparta.

YURTSEVER ATEŞ, N. (2009), **Fırka ya da Cemiyet (Türk Kadın Birliği)**, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı 20. Yıl Sempozyumu / Kadın Belliğini Oluşturmada Kaynak Sorunu, Kadir Has Üniversitesi, İstanbul, 17-19 Nisan 2009, 456-461.

YÜKSEL, Ş. (1995), **Eş Dayağı ve Dayığa Karşı Dayanışma Kampanyası, 1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar**, (341 -349), Yay. Haz. Tekeli, Ş. İletişim Yayınları, İstanbul.

ZİHNİOĞLU, Y. (2003), **Kadınsız İnkılap**, Metis Yayınları, İstanbul.

ZÜRCHER, E. J. (2005), **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul.

AKA, A. (2018), **Şiddet ve Türlerine Sosyolojik Bakış. II. International Applied Social Sciences Congress (C-Iasos) Proceeding Book**, Demre-Antalya, 19-21 Nisan 2018, 41-53.

AKA, A. (2019). **Neoliberal Zamanlarda Kadına Yönelik Şiddet**. Ankara: Gece Akademi.

AKPINAR, O. (2013), Aile İçi Şiddete Maruz Kalan Kadınlarda Aile İçi Şiddetle Başa Çıkma Öz yeterliği. **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 4(39), 24-36.

AKTAŞ, G. (2013), Feminist Söylemler Bağlamında Kadın Kimliği: Erkek Egemen Bir Toplumda Kadın Olmak. **Edebiyat Fakültesi Dergisi**, 30(1), 53-72.

AKIN, M. (2013), Aile İçi Şiddet. **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, 71(1), 27-41.

A. ÜNDÜCÜ, C. (2016), **Kadına Yönelik Şiddetin Tarihi**. **Alternatif Politika**, 8 (Special), 1-21.

ALTINAY, A., G. & ARAT, Y. (2007), **Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet. İstanbul: Punto Baskı Çözümleri**.

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND HISTORY RESEARCH

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.

ASLAN, Ş., & AKARÇAY, D. (2013), Psikolojik Şiddetin Genel Ve Örgütsel Sinizme Etkileri. **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, (41), 25- 44.

AYAN, S. (2006), Şiddet ve Fanatizm. **CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 7(2), 191- 209.

AYTAÇLI, B. (2012), Durum Çalışmasına Ayrıntılı Bir Bakış. **Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi**, 3(1), 1-9.

AYDIN, H. (2015), Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Türkiye'de Kadın. **Current Research in Social Sciences**, 1(3), 84-96.

BALKIZ, Ö.,I. & ÖZTÜRK, E. (2013), Neo-Liberal Gelişme Anlayışı ve Kadın: Mikro Finans Uygulamaları Kadınları Güçlendiriyor Mu? **Mediterranean Journal of Humanities**, 3(2), 1-21.

BULUT, S. &GÖKTÜRK, G., Y. (2012). **Mobbing: İşyerinde Psikolojik Taciz**. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(1), 53-70.

CİHAN, Ü., &KARAKAYA, H. (2017). Kadın-Erkek Kavramları Bağlamında Şiddet ve Şiddetle Mücadelede Sosyal Hizmetin Rolü. **Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 17(4), 97-324.

DAHLBERG, LİNDİ. L., &MERCY, JAMES., A. (2009), **History Of Violence As A Public Health Issue**. **AMA Journal of Ethics**, 11(2), 167-172.

DAHLBERG, LİNDİ L., &KRUG, E. G. (2006), Violence: A Global Public Health Problem. **Ciência & Saúde Coletiva**, (11), 1163-1178.

DARDOT, P. & LAVAL, C. (2012). **Dünyanın Yeni Akli Neoliberal Toplum Üzerine Deneme**. (Çev. Işık Ergüden), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

DİŞSİZ, M. &H. ŞAHİN, N. (2008), Evrensel Bir Kadın Sağlığı Sorunu: Kadına Yönelik Şiddet. **Maltepe Üniversitesi Hemsirelik Bilim ve Sanatı Dergisi**, 1(1), 50-58.

DONOVAN, J. (1997), **Feminist Teori**. İstanbul: İletişim Yayınları.

DURUSOY, S. (2013), **The Unknown Reality Of Women In Turkey: Economic Violence**. (Ed.: Rasim Özgür Dönmez ve Fazilet Ahu Özmen), Gendered Identities: Criticizing Patriarchy In Turkey, United Kingdom: Lexington Books.

EL-MOUELHY, M. (2004), Violence Against Women: A Public Health Problem. **The Journal of Primary Prevention**, 25(2), 289-303.

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND HISTORY RESEARCH

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.

ELLSBERG, M. & HEISE, L. (2005), **Researching Violence Against Women: A Practical Guide for Researchers and Activists**. Washington DC, United States: World Health Organization, PATH.

EMBEL, E. (2016), Topyekûn Savaş Uygulamasının Tarihsel Gelişimi. **Siyasal Bilimler Dergisi**, 4(1), 153-171.

FERGUSON, MICHAELE L. (2017), Neoliberal Feminism As Political Ideology: Revitalizing The Study Of Feminist Political Ideologies. **Journal Of Political Ideologies**, 22(3), 221- 235.

FİDAN, F. (2000), Kapitalizmin Gelişme Sürecinde Kadının Çok Yönlü Konumu (Medya Örneği). **Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi**, (2), 117-132.

FRAZER, E. & HUTCHINGS, K. (2011), Virtuous Violence And The Politics Of Statecraft In Machiavelli, Clausewitz And Weber. **Political Studies**, 59(1), 56-73.

GÖK, M. (2016), Kadına Yönelik Şiddetin Kuramsal Temelleri ve Çözüm Önerileri. **Electronic Turkish Studies**, 11(2), 451-472.

GÖKKAYA, V., B. (2014), Cam Tavan, Kadın ve Ekonomik Şiddet. **The Journal of Academic Social Science Studies**, 26(2), 371-383.

GÜLEÇ, G. & KAPTANOĞLU, C. (2011), Şiddetin Psikodinamik ve Bilişsel Kökenleri. **Türkiye Klinikleri Journal of Psychiatry Special Topics**, 4(2), 14-20.

GÜLER, Ö. (2010), Dini İnanç ve Psikolojik Sağlık İlişkisine Dair Bir Değerlendirme. **Toplum Bilimleri Dergisi**, 4(8), 95-105.

GÜNEŞ, N. (2018), Feminist Akımlarda Aile. **Social Sciences Research Journal**, Volume 7, Issue 3, 142-153.

HEPER, A. (2014), Feminizm ve Hukuk. **Hukuk Kuramı**, 1(5), 11-27.

IMBUSCH, P. (2000), Uygarlık Kuramları ve Şiddet Sorunu. **Toplum ve Bilim Dergisi**, (84), 91-111.

JEWKES, R. (2002), Intimate Partner Violence: Causes And Prevention. **Violence Against Women III**, 359(9315), 1423-1429.

KANDEMİRCİ, D. & KAĞNICI, D. Y. (2014). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Baş Etme: Çok Boyutlu Bir İnceleme. **Türk Psikoloji Yazıları**, 17(33), 1-12.

KAVAS, E. (2013), Dini Tutum-Stresle Başa Çıkma İlişkisi. **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, (37), 143-167.

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND HISTORY RESEARCH

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.

KIZMAZ, Z. (2006), Şiddetin Sosyo-Kültürel Kaynakları Üzerine Sosyolojik Bir Yaklaşım. **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 16(2), 247-267.

KONAN, B. (2011), Türk Kadınının Siyasi Hakları Kazanma Süreci. **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 60(1), 157-174.

KÖSE, A. & BEŞER, A. (2007), Kadının Değiştirilebilir Yazgısı “Şiddet”. **Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi**, 10(4), 114-121.

MİTCHELL, R. E& HODSON, C., A. (1983), Coping With Domestic Violence: Social Support And Psychological Health Among Battered Women. **American Journal Of Community Psychology**, 11(6), 29-654.

MOROĞLU, N. (2012), Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi 6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi. **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, 99, 357-380.

ÖZAYDINLIK, K. (2014), Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye’de Kadın ve Eğitim. **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, 14(33). 93-112.

ÖZEN, S. (2007). İşyerinde Psikolojik Şiddet ve Nedenleri. **ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources**, 9(3), 1-24.

ÖZEN, Ö., & Kartelli, F. (2017), Türkiye’de Yayın Yapan Çocuk Kanallarında Yayınlanan Çizgi Filmlerdeki Şiddet Olgusunun Analizi. **Marmara İletişim Dergisi**, (27), 81-93

ÖZUĞURLU, A. (2012). Neoliberalizm ve Feminist Politikada “Sınıfsal Tutum” Arayışları. **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 67(04), 125-146.

POLAT, O. (2016). Şiddet. **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, 22(1), 15-34.

PRESCOTT, J., W. (1975), Body Pleasure And The Origins Of Violence. **Bulletin Of The Atomic Scientists**, 31(9), 10-20.

ROTTENBERG, C. (2014), The Rise Of Neoliberal Feminism. **Cultural Studies**, 28(3), 418-437.

SAĞLAM, P., & C. GÜNGÖR, H. (2016), Eşinden Fiziksel Şiddet Görmüş Kadınların Ayrılma Kararıyla İlişkili Faktörler, 9(46), 446-455.

SANER, S. (2012), Kadın ve “Mağdur” Konumu. **III. Kadın Hekimlik ve Kadın Sağlığı Kongresi**, I.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Cem’i Demiroğlu Oditoryumu, 18-20 Mayıs 2012, 174-179.

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND HISTORY RESEARCH

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.

SUBAŞI, M., & OKUMUŞ, K. (2017), Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması. **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 21(2), 419-426.

ŞAŞMAN KAYLI, D. (2016), Neo-Liberalizmin Kadınlarla Dansına İlişkin Feminist Bir Okuma. **Journal of International Social Research**, 9(43). 1322-1328.

Taş, Gün (2016). Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri ve Dönüşümleri. **Akademik Hassasiyetler**, 3(5), 163-175.

T. AFŞAR, S. (2015), Türkiye’de Şiddetin Kadın Yüzü. **Journal of Sociological Studies/ Sosyoloji Konferansları**, (52), 715-753.

WALBY, S. (2013), Violence And Society: Introduction To An Emerging Field Of Sociology. **Current Sociology**, 61(2), 95-111.

WALKER, P., L. (2001). A Bioarchaeological Perspective On The History Of Violence. **Annual Review Of Anthropology**, 30(1), 573-596.

Y. DUMAN, Ö. (2012), Kadına Yönelik Şiddetten Kadın Cinayetlerine Uzanan Yol: Ev Tipi Cezaevinden Mektuplar. **III. Kadın Hekimlik ve Kadın Sağlığı Kongresi**, I.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Cem’i Demiroğlu Oditoryumu, 18-20 Mayıs 2012, 166- 171.

YILDIRIM, S. (2017), Kadına Yönelik Şiddet ve Ataerkillik. **6. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi- Bildiriler Kitabı II**, Muş, 193-213.

YILMAZ, A. (2010), Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Kadın Kimliğinin Biçimlendirilmesi. **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, 9(20), 191-212.

YÖRÜK, A. (2009), Feminizm/ler. **Sosyoloji Notları Dergisi**, (7), 63-85.

ACUNER, S. (2002), “90’lı Yıllar ve Resmi Düzeyde Kurumsallaşmanın Doğuş Aşamaları”, **90’larda Türkiye’de Feminizm**, Der. A. Bora, A. Günal, İletişim Yayınları, İstanbul, 125-158.

AÇIK, N. (2002), “Ulusal Mücadele, Kadın Mitosu ve Kadınların Harekete Geçirilmesi: Türkiye’deki Çağdaş Kürt Kadın Dergilerinin Bir Analizi”, **90’larda Türkiye’de Feminizm**, Der. A. Bora, A. Günal, İletişim Yayınları, İstanbul, 279- 306.

AKKENT, M. (1994), “Osmanlı Büyükannelerin Feminist Talepleri Geçmiş Kısa Bir Bakış”, **Kadın Hareketinin Kurumlaşması Fırsatlar ve Rizikolar**, Çev.: M. Akkent, Metis Yayınları, İstanbul, 14- 17.

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND HISTORY RESEARCH

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.

AKKOÇ, N. (2002), “Diyarbakır Ka-Mer’in Kuruluş Hikayesi ve Yürüttüğü Çalışmalar”, **90’larda Türkiye’de Feminizm**, Der. A. Bora, A. Günel, İletişim Yayınları, İstanbul, 205- 216.

AKTAY, Y. (2003), “Sivil Toplum ve Sıkıntıları: Oryantalizm, Şiddet, Vesaire...”, **Sivil Toplum**, S. 1, 50- 61.

ARAT, N. (1998), “Cumhuriyet’in 75.Yılında Türkiye’de Kadın Tartışmaları”, **Aydınlanmanın Kadınları** Der: Necla Arat, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 21- 34.

ARIN, M. C. (2004), “Türkiye’de Kadın Sivil Toplum Kuruluşlarının Kadınların Yasal Konumlarına Etkileri”, **Sivil Toplum**, S. 8, 67- 70.

AYATA, A., G. (1998), “Laiklik, Güç ve Katılım Üçgeninde Türkiye’de Kadın ve Siyaset”, **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler**, Ed.: A.B. Hacımirzaoglu, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 337- 348.

AYTAÇ, Ş. (2005), “Türkiye’de Feminist Hareketin Oluşumu”, **Özgürlüğü Ararken: Kadın Hareketinde Mücadele Deneyimleri**, Der.: D. Çakır, S. S. Amargi Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Yayıncılık ve Dayanışma Kooperatifi, İstanbul, s. 37- 58.

BERKTAY, F. (1994), “Türkiye’de Kadın Hareketi Tarihsel Bir Deneyim”, **Kadın Hareketinin Kurumlaşması Fırsatlar ve Rizikolar**, Çev.: M. Akkent, Metis Yayınları, İstanbul, 18 – 27.

BERKTAY, F. (2001), “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Feminizm”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Ansiklopedisi**, C.I, İletişim Yayınları, İstanbul, 348 – 359.

BERKTAY, F. (2000), “Kadınların İnsan Hakları,” **İnsan Hakları**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 337-372

BERKTAY, F. (2003), **Tarihin Cinsiyeti**, Metis Yayınları, İstanbul.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KALKINMA PROGRAMI 31 AĞUSTOS 2006 KADIN ZİRVESİ, 2006, **Kadın Çalışmaları Dergisi**, S. 3, 188.

BORA, A. (1996), “Kadın Hareketi: Nereden Nereye”, **Birikim**, S. 83, s. 39- 41.

BORA, A. (2002), “Bir Yapabilirlik Olarak Ka-Der”, **90’larda Türkiye’de Feminizm**, Der.: A. Bora, A. Günel, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 109-124.

ÇAHA, Ö. (1996), **Sivil Kadın, Türkiye’de Sivil Toplum ve Kadın**, Çev.: E. Özensel, Vadi Yayınları, Ankara.

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND HISTORY RESEARCH

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.

ÇAHA, Ö. (2003a), **Aşkın Devletten Sivil Topluma**, B. 2, Gendaş Kültür, İstanbul.

ÇAHA, Ö. (2003b), “Bir Kez Daha Sivil Toplum Üzerine”, **Sivil Toplum**, S. 1, 21- 28.

ÇAHA, Ö. (2006), “Türk Kadın Hareketi: “Kadınsı” Bir Sivil Toplumun İmkânı”, **Kadın Çalışmaları Dergisi**, S. 3, 6- 15.

ÇAKIR, S. (1996), **Osmanlı Kadın Hareketi**, Metis Yayınları, İstanbul.

ÇUBUKÇU, S. U. (2004a), “1980 Sonrası Kadın Hareketi: Ataerkilliğe Karşı Meydan Okuma”, **Türkiye’de ve Avrupa Birliği’nde Kadının Konumu: Kazanımlar, Sorunlar, Umutlar**, Der.: F. Berktaş, KA-DER Yay., İstanbul, 55- 74.

ÇUBUKÇU, S. U. (2004b), “Demokrasiye Önemli Bir Katkı: Kadın Sivil Toplum Örgütleri”, **Türkiye’de ve Avrupa Birliği’nde Kadının Konumu: Kazanımlar, Sorunlar, Umutlar**, Der.: Berktaş, KA-DER Yay., İstanbul, s. 99- 120.

DEVECİOĞLU, A. (2002), “Gölgede Duran Çiçek”, **Birikim**, S. 155, 74 – 83.

DİCLELİ, A., B. (2003), “Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği (KA.DER)”, **Sivil Toplum**, S. 2, 116- 117.

DOĞRAMACI, E., (1992), **Türkiye’de Kadının Dünyası ve Bugünü**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: Ankara.

DONOVAN, J. (1997), **Feminist Teori**, Çev.: A. Bora, M. A. Gevrek ve F. Sayılan, İletişim Yayınları, İstanbul.

DURAKBAŞA, A. (2002), **Halide Edip: Türk Modernleşmesi ve Feminizm**, İletişim Yayınları İstanbul.

ECEVİT, Y. (2001), “Yerel Yönetimler ve Kadın Örgütleri İlişkisine Eleştirel Bir Yaklaşım”, **Yerli Bir Feminizme Doğru**, Sel Yayıncılık, İstanbul, 225- 258.

ERGİN, Ç., K.(2006), “Kadın Sivil Toplum Kuruluşlarının Kadın Bilincine Katkıları ve Uçan Süpürge Örneği”, **Kadın Çalışmaları Dergisi**, S. 3, 40- 49.

ERÖZDEN, O. (2004), “Sivil Toplumun Karanlık Yüzü: Demokrasiye Geçiş Sürecinde Sivil Toplumun Farklı Görünümleri, Hırvatistan Örneği”, **Sivil Toplum**, S. 5, 61- 68.

HEYWOOD, A. (2007), “Feminizm”, **Siyasi İdeolojiler**, Çev.: Ş. Akın vd., Adres yayınları, Ankara, 289- 319.

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND HISTORY RESEARCH

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.

HOOKS, B. (2002), **Feminizm Herkes İçindir**, Çev.: E. Aydın vd., Çitlembik Yayınları, İstanbul.

GÖLE, N. (2000), “80 Sonrası Politik Kültür”, **Türkiye’de Politik Değişim ve Modernleşme**, Der.: E. Kalaycıoğlu, A.Y. Sarıbay, Alfa Yayınları, İstanbul, s. 425-434.

GÖLE, N. (2004), **Modern Mahrem Medeniyet ve Örtünme**, B. 8, Metis Yayınları, İstanbul.

GÜRCAN, A.& ÖZDOĞAN, F. (2006), “Türkiye’de Kadın Hareketi Tarihi ve Aile Araştırma Kurumu”, **Kadın Çalışmaları Dergisi**, S. 3, s. 50- 60.

IŞIK, S. N. (2002), “1990’larda Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Hareketi İçinde Oluşmuş Bazı Gözlem ve Düşünceler”, **90’larda Türkiye’de Feminizm**, Drl.: A. Bora, A. Günel, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 41- 72.

İLKKARACAN, P. (2004), “Kadının İnsan Hakları ve Yeni Çözümler Vakfı”, **Sivil Toplum**, S.8, 88.

KADIOĞLU, A. (1998), “Cinselliğinİnkârı: Büyük Toplumsal Projelerin Nesnesi Olarak Türk Kadını”, **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler**, Ed.: A. B. Hacımiraçoğlu, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 89 – 100.

KADIOĞLU, A. (1999), “Laiklik ve Türkiye’de Liberalizmin Kökenleri”, **Cumhuriyet İradesi Demokrasi Muhakemesi**, Metis Yayınları, İstanbul, 73 – 125.

KAPLAN, M., (2006), “Gönüllü Bir Kuruluşta Kadın Çalışmaları: Anakara Barosu Kadın Danışma Merkezi”, **Kadın Çalışmaları Dergisi**, S. 3, 126- 133.

KARA, N. (2006), “80 ve 90’larda Türkiye’de Feminist Hareketler”, **Kadın Çalışmaları Dergisi**, S. 3, 16-39.

KARDAM, F.& ECEVİT, Y. (2002), “90’ların Sonunda Bir Kadın İletişim Kuruluşu: Uçan Süpürge”, **90’larda Türkiye’de Feminizm**, Drl.: A. Bora, A. Günel, İletişim Yayınları, İstanbul, 87- 108.

KERESTECİOĞLU, İ., Ö. (2004), “1990’larda Kadın Hareketi: Demokrasi ve Eşitlik Talebi”, **Türkiye’de ve Avrupa Birliği’nde Kadının Konumu: Kazanımlar, Sorunlar, Umutlar**, Der.: Berkday, KA-DER Yay., İstanbul, 75- 97.

KILIÇ, Z. (1998), “Cumhuriyet Türkiye’sinde Kadın Hareketine Genel Bir Bakış”, **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler**, Ed.: A. B. Hacımiraçoğlu, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 347- 361.

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND HISTORY RESEARCH

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.

KIRSELİOĞLU, D. (2006), “Mağaralarımızdan Çıkıyoruz...”, **Kadın Çalışmaları Dergisi**, S. 3, 185- 186.

KOÇALI, F. (2002), “Kadınlara Mahsus Gazete Pazartesi”, **90’larda Türkiye’de Feminizm**, Der: A. Bora, A. Günel, İletişim Yayınları, İstanbul, 73- 85.

KORAY, M. (1998), “Türkiye’de Kadın Hareketinin Soru ve Sorunları”, **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler**, Ed.: A. B. Hacımirzaoğlu, Türk Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 361-375.

KÖKER, L.(2004), “Çoğulculuk Olmadan Demokrasi ve Sivil Toplum Olmaz”, **Sivil Toplum**, S. 5, 91- 104.

KURNAZ, Ş. (1991), **Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadın**, B. 2, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.

KÜMBETOĞLU, B. (2002), “Kadınlara İlişkin Projeler”, **90’larda Türkiye’de Feminizm**, Der: A. Bora, A. Günel, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 159- 181.

MARDİN, A., D. (2002), “Görünmezlikten Görünürlüğe: Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı”, **90’larda Türkiye’de Feminizm**, Der: A. Bora, A. Günel, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 183- 204.

MARDİN, Ş. (2000), “Tanzimat’tan Sonra Aşırı Batılılaşma”, **Türkiye’de Politik Değişim ve Modernleşme**, Der: E. Kalaycıoğlu ve A.Y. Sarıbay, Alfa Yayınları, İstanbul, 23 – 58.

MİCHEL, A., **Feminizm**, Çev.: Şirin Tekeli, İletişim Yayınları, İstanbul.

MOROĞLU, N. (1999), **Kadınlarımızla Birlikte 10 Yıl**, Kurtiş Matbaacılık, İstanbul.

MOROĞLU, N. (1998), “Medeni Kanun Tasarısı’nda Evlenmenin Genel Hükümleri ve Eşler Arasındaki Mal Rejimi”, **Aydınlanmanın Kadınları**, Haz: N. Arat, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 303- 314.

OKTAY, S. (1997), “Medeni Kanun’da Kadın”, **Kadınların Gündemi**, Haz.: N. Arat, Say Yayınları, İstanbul.

OVADİA, S., (2005), “Feminist Hareketin İlk Günleri (Örgütlenme Zorlukları Özgün Örgütlenme Deneyimleri)”, **Özgürlüğü Ararken: Kadın Hareketinde Mücadele Deneyimleri**, Der.: D. Çakır, S.S. Amargi Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Yayıncılık ve Dayanışma Kooperatifi, İstanbul, 59- 80.

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND HISTORY RESEARCH

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.

ÖZCAN, S., A., (2006), “Üniversitelerde Kadın Çalışmaları”, **Kadın Çalışmaları Dergisi**, S.3, 169- 170.

RAMAZANOĞLU, C. (1998), **Feminizm ve Ezilmenin Çelişkileri**, Haz.: F. Berktaş, Çev.: M.Bayatlı, Pencere Yayınları, İstanbul.

SAVRAN, G. (2005a), “Kaktüs Dergisi Deneyimi”, **Özgürlüğü Ararken: Kadın Hareketinde Mücadele Deneyimleri**, Der.: D. Çakır, S.S. Amargi Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Yayıncılık ve Dayanışma Kooperatifi, İstanbul, 119- 136.

SAVRAN, G., (2005b), “80’li Yılların Kampanyalar ve Özel Alanın Politikası”, **Özgürlüğü Ararken: Kadın Hareketinde Mücadele Deneyimleri**, Der.: Devrim Çakır, S.S. Amargi Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Yayıncılık ve Dayanışma Kooperatifi, İstanbul, 81- 100.

SEYYAR, A. (2004), “Feminist Kadın Politikalarına Alternatif Olarak Fıtrî Cinsiyetler Politikasının (Gender Main streaming) Doğuşu”, **Sivil Toplum**, S. 8, 35- 40.

TEKELİ, Ş. (1989), “1980’lerde Türkiye’de Kadınların Kurtuluşu Hareketinin Gelişmesi”, **Birikim**, S. 3, 34- 41.

TEKELİ, Ş. (1994), “Kadın Hareketi”, **İstanbul Ansiklopedisi**, No: 33, 349 – 358.

TEKELİ, Ş. (1995), “80’ler Türkiye’inde Kadınlar”, **1980’ler Türkiye’inde Kadın Bakış Açısından Kadınlar**, Hzl.: Şirin Tekeli, İletişim Yayınları, İstanbul, 15 – 50.

TEKELİ, Ş. (1998), “Birinci ve İkinci Dalga Feminist Hareketlerin Karşılaştırmalı İncelemesi Üzerine Bir Deneme”, **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler**, Ed.: A. B. Hacımirzaoglu, Türk Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 337- 345.

TİMİŞİ, N.& GEVREK, M. A. (2002), “1980’ler Türkiye’inde Feminist Hareket: Ankara Çevresi”, **90’larda Türkiye’de Feminizm**, Der.: A. Bora, A. Günel, İletişim Yayınları, İstanbul, 13- 39.

TUNÇAY, M. (2003), “Sivil Toplum Kuruluşlarıyla İlgili Kavramlar”, **Sivil Toplum**, S. 1, 9- 13.

UNAT, N. A. (1998a), “Türkiye Kadın Hareketleri ve Küreselleşme”, **Aydınlanmanın Kadınları**, Der.: Necla Arat, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 288- 302.

UNAT, N. A., (1998b), “Söylemden Protestoya Türkiye’de Kadın Hareketinin Dönüşümü”, **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler**, Ed.: A. B. Hacımirzaoglu, Türk Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 323 – 335.

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND HISTORY RESEARCH

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.

ZİHNİOĞLU, Y., (1996), “Üslup Sorunu Vardı Ama Konuşulmazdı”, **Birikim**, S. 83, 31-35.

DAVIDOFF, L. (2002), **Feminist Tarih Yazımında Sınıf ve Cinsiyet**, (Çev: Ateşer ve Zeriner), İletişim Yayınları, İstanbul.

DONOVAN, J. (2001), **Feminist Teori**, (Çev: Aksu Bora, Meltem Ağduk Gevrek. Fevziye Sayılan), İletişim Yayınları, İstanbul.

DEMİR, Z. (1997), **Modern ve Postmodern Feminizm**, İz Yayıncılık, İstanbul.

DOĞAN, C. (2008), "Yeni Sosyal Hareketler Ekseninde Feminizme Bakış", **Sosyoloji Notları**, S. 4-5, 29-35.

GISELA, N (2012), **Feminizm**, (Çev. Sinem Derya Çetinkaya), Phoneix Yayıncılık, Ankara.

HEYWOOD, A. (2014), “Feminizm”, **Siyasi İdeolojiler** (İç.), (Çev: Ş. Akın vd.), Adres Yayınları, Ankara, ss. 289-319.

PAYNE, M. (1997), **Modern Social Work Theory**, Second Edition, Chicago: Lyceum Books.

RAMAZANOĞLU, C. (1998), **Feminizm ve Ezilmenin Çelişkileri**, (Çev. Mefkure Bayatlı), Pencere Yayınları, İstanbul, 1998.

SEVİM, A. (2005), **Feminizm**, İnsan Yayınları, İstanbul, 2005.

YÖRÜK, A. (2009), “Feminizm/ler”, **Sosyoloji Notları**, Sayı. 7, 2009, ss. 63-85.

ŞIŞMAN, N. (2003), **Emanetten Mülke: Kadın Bedeninin Yeniden İnşası**, İz Yayınları, İstanbul.

TAFLIOĞLU, M. S, "Liberalizm ve 'İnsan Hakları' Karşısında Zayıflayan Devlet Egemenliği", **The Journal of Academic Social Science Studies**, 6/1, 1347-1364.

THOMPSON, P. (1999), **Geçmişin Sesi**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999.

ATAMAN, M. (2009). "Feminizm: Geleneksel Uluslararası İlişkiler Teorilerine Alternatif Yaklaşımlar Demeti", **Alternatif Politika**, C. 1, S. 1: 1-41.

LORRAINE, C. (2000). **Encyclopedia of Feminist Theories**, London: Routledge.

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND HISTORY RESEARCH

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.

COLEMAN, James William and KERBO, H. (2002), **Social Problems**, Eight Edit, New Jersey: Prentice Hall.

ÇAHA, Ö. (1996), “Sivil Kadın”, **Türkiye’de Sivil Toplum ve Kadın** (İç.), (Çev: E. Özensel), Vadi Yay., Ankara.

ÇULHA, F. (1989), "Hangi Feminizm", **Bilim ve Sanat**, S. 98.

ULUSLARARASI EĞİTİM VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(ETA JOURNAL)

INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATION AND HISTORY RESEARCH

Yıl: 2, Sayı: 2, Haziran 2020, s. 77-110.